

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ТРАКТУВАННЯ ПОНЯТТЯ НЕПРАВДИ

Д.С. Щипачова

Національний технічний університет України «КПІ»

Актуальність дослідження неправдивих висловлювань як мовної маніфестації суб'єкта неправдивої комунікації пов'язана з активним пошуком таких методологічних засад дослідження мови та мовних одиниць, які можуть найбільш повно виявити складну природу мови не тільки як системи, але і як діяльності [3, 8]. Увагу лінгвістів завжди привертала комунікативна діяльність, що характеризується порушенням умов щирості та істинності, а що найбільш важливе - відсутність конвенційного зв'язку між неправдивим смислом і мовною формою. Дуже важливим є й зауваження відомого науковця Г. Вайнріха щодо хибності думки про те, що "неправда ухиляється від компетенції лінгвістики" [1, 47].

Загально визнаним є той факт, що ані окреме слово, ані речення не можуть характеризуватись згідно зі своїм змістом у термінах істинності або неістинності [2, 68], оскільки референція може приписуватися лише реченню в контексті, з огляду на інтенції мовця, тобто висловлюванню [4, 6–9]. Згідно О. І. Морозової ми розуміємо смисл неправдивого висловлювання як "багатоплановий зміст складного мовного знака, що конструюється у конкретній ситуації спілкування" [2, 13].

Філософське трактування істини як відповідності змісту висловлення дійсному стану речей (теорія кореспонденції Арістотеля) або ідеальному "образу" дійсності, що існує до розкриття істини й може бути виявлений свідомістю (теорія когеренції Платона), зумовлює розбіжності у тлумаченні неправди. Поняття неправди є хибністю судження (Арістотель, Фома Аквінський) або нещирістю суб'єкта мовлення (Платон, Августин Блаженний, І.Кант).

Августин Блаженний, Фома Аквінський та І.Кант вважають негативну оцінність ознакою неправди. Поняття неправди може бути включеним до вербальних повідомлень (J.A.Barnes, R.M.Chisholm, T.D.Feehan, A.Isenberg, K.Jaspers, F.Siegler) або обмежуватися і невербальними способами передачі інформації (С.І.Симоненко, В.В.Знаков, П.Екман, S.Bok, M.Eck, A.Ludwig). Невідповідність повідомлюваної інформації може вважатися облігаторною (В.В.Знаков, С.І.Симоненко, J.A.Barnes, R.M.Chisholm, T.D.Feehan, M.Eck, A.Isenberg, K.Jaspers, F.Siegler) або факультативною (П.Екман, S.Bok, C.V.Ford, A.Ludwig, D.Simpson) ознакою неправди. Дослідники, проте, одностайно погоджуються в тому, що неправда є завжди інтенційною. Класифікації поняття неправди базуються на онтологічних (Августин Блаженний, K.Jaspers), аксіологічних (Фома Аквінський, R.M.Chisholm, T.D.Feehan) або змішаних засадах (В.Карпман, C.V.Ford). Існуючі типи неправди знаходяться у постійному стані взаємного переплетіння і тому практично неможливо створити ієрархічну структуру. Якщо проаналізувати всю історію дослідження феномену неправди, то стає зрозумілим, що розуміння суті явища неправди практично не змінилося.

Дослідження лінгвальних аспектів неправди згідно діяльнісного підходу передбачає її визначення як об'єкта, що залежить від умов спостереження. Необхідним є застосування теоретичного інструмента, який взяв би до уваги, з одного боку, індивідуальний досвід людини, з іншого, колективне знання, цінності, норми і правила. Згідно Ю.С.Степанова, головним об'єктом сучасних гуманітарних наук є концепт. Таким чином існує концепт НЕПРАВДА, ЩО ВІДОКРЕМЛЮЄТЬСЯ деякими дослідниками (О.В.Мішина, Н.О.Земська, Н.М.Панченко, О.Г. Пироженко).

Якщо проаналізувати когнітивно-дискурсивний підхід, то неправда розглядається як когнітивно-комунікативне утворення, що є результатом взаємодії суб'єктів при безпосередній участі природної мови. Отже, суб'єкт мовлення набуває значення, стаючи ключовою фігурою, визначаючи тим самим усі лінгвістичні прояви поняття неправди.

Література:

1. Вайнрих Х. Лингвистика лжи // Язык и моделирование социального взаимодействия: переводы / сост. : В. М. Сергеева, П. Б. Паршина ; общ. ред. В. В. Петрова. – М.: Прогресс, 1987. – С. 44–87.
2. Морозова О. І. Лінгвальні аспекти неправди як когнітивно-комунікативного утворення (на матеріалі сучасної англійської мови) : автореф. дис. ... д-ра філол. наук : спец. 10.02.04 / О. І. Морозова. – К., 2008. – 35 с.
3. Роль человеческого фактора в языке: язык и картина мира / отв. ред. Б. А. Серебрянников. – М.: Наука, 1988. – 216 с.
4. Iten C. Linguistic Meaning, Truth Conditions and Relevance: The Case of Concessives (Palgrave Studies in Pragmatics, Languages and Cognition). –Palgrave Macmillan, 2005. – 256 p.